

опанування певного змістового блоку чи вміння за допомогою простих контрольних запитань, інтерв'ювання, анкетування, спостереження [6, с. 38-40].

Можна зробити висновок, що дотримання окреслених індикаторів для забезпечення диференційованого викладання дасть змогу вчителю досягти найкращих результатів щодо розвитку сильних сторін дітей з особливими потребами та дозволить зважати на індивідуальні потреби учнів.

Список використаних джерел

1. Василюк А. В. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / А.В.Василюк, Ю.В., Бондар, А.В.Хіля. – Вінниця, 2020. – 175 с.
2. Демченко О.П. Формування соціальної компетентності дітей з особливими потребами у процесі використання виховних ситуацій / О.П.Демченко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова : серія 19. Корекційна педагогіка та соціальна психологія : зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2011. – С.60-63.
3. Закон України №2145-VIII від 5.09.2017 «Про освіту» // Офіційний веб-портал Верховної ради України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
4. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О.М. Таранченко. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 304 с.
5. Лорман Тім. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві]; пер. з англ. — К.: СПД-ФО Парашин І. С., 2010. — 296 с. — С. 146.
6. Любчак Л.В. Вибір оптимальної стратегії взаємодії майбутнього педагога з дітьми із особливими освітніми потребами / Освіта дітей з особливими потребами : від інституалізації до інклюзії // Зб. тез доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – 210-213.
7. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі : навчальний курс та методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с.
8. Хіля А.В. Арт-терапія в системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя в дітей та молоді з функціональними обмеженнями : метод. матер. : Ч. 1. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. – 250 с..
9. Хіля А.В. Нестандартні форми роботи як засіб підвищення якості освітніх послуг та ефективності інклюзивної школи / А.В.Хіля // Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Л. А. Присяжнюк ; за заг. ред. О. А. Голюк. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. – Вип. 1. – С. 154-158.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

*Бродецька Катерина, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Науковий керівник: О.П. Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES IN CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS BY THEATER

*Kateryna Brodetska, bachelor's student
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)*

Анотація. Статтю присвячено проблемі соціалізації дитини з особливими освітніми потребами в сучасному освітньому просторі. Розкрито фактори і умови забезпечення успішності такого процесу. Основний акцент зроблено на значенні школи, як другого за значимістю, після сім'ї, інституту соціалізації такої категорії учнів. Показано необхідність використання

психолого-педагогічних технологій прогнозування можливих труднощів у процесі навчання дітей з особливими освітніми потребами та шляхів їх подолання. Доведено важливість створення сприятливих психолого-педагогічних умов у процесі адаптації до другого соціального інституту. Наведено приклади професійної діяльності асистента вчителя інклюзивного класу закладу загальної середньої освіти щодо соціалізації дитини з особливими потребами.

Ключові слова: *дитина з особливими освітніми потребами, аутизм, соціалізація, асистент вчителя, інклюзивний клас.*

Abstract. *The article is devoted to the problem of socialization of a child with special educational needs in the modern educational space. Factors and conditions to ensure the success of such a process are revealed. The main emphasis is made on the importance of the school as the second most important, after the family, institute of socialization of this category of students. The necessity of using psychological and pedagogical technologies to predict possible difficulties in the process of teaching children with special educational needs and ways to overcome them is shown. The importance of creating positive psychological and pedagogical conditions in the process of adaptation of children with autism to a second social institution was demonstrated. Examples of the professional activity of an inclusive classroom assistant teacher in a general secondary education institution in socializing a child with special needs are presented.*

Key words: *a child with special educational needs, autism, socialization, teacher's assistant, inclusive class.*

На сучасному етапі розвитку цивілізації в цілому, української державності зокрема відбувається переосмислення ставлення до осіб з особливостями психофізичного розвитку. На законодавчому рівні задекларовано та в освітній практиці визнаються їхні права на реалізацію рівних з іншими можливостей. Це зумовило становлення нового закономірного етапу розвитку освітньої системи України щодо впровадження інклюзивного підходу на всіх її ланках освіти.

Проте в історії зустрічаємо різне ставлення до атипових людей: від переслідування та відторгнення до повного включення в усі аспекти життя суспільства. Привертає увагу гуманістична позиція видатного українського філософа Г.Сковороди, який на етапі амбівалентного ставлення до осіб з інвалідністю з теплотою та співчуттям ставився до людей, уражених важкою хворобою. У своєму творі «Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті» він ставить риторичне запитання: «Невже гадаєш, що премилосердна й дбала матір наша натура зачинила їм двері до щастя, ставши для них мачухою?» [13].

В останні роки спостерігається негативна динаміка щодо збільшення кількості осіб, в яких є складні психічні та фізичні захворювання. А.Колупаєва наводить результати досліджень Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), згідно яких лише 20% народжених дітей умовно вважається

здоровими, інші – або страждають порушеннями психофізичного розвитку, або знаходяться в стані між здоров'ям і хворобою [6].

На сучасному етапі фахівці в сфері філософії, психології, соціології, медицини, педагогіки та інших наук розробляють різні аспекти організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного простору. Зокрема, психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти представлено в працях багатьох вітчизняних дослідників (О.Демченко, А.Колупаєва, А.Хіля, В.Бондар, В.Ляшенко, О.Савченко, Т.Євтухова, А.Шевчук, О.Столяренко, І.Іванова та ін.).

Проте до кінця невирішеним залишається питання про те, яким терміном позначати таких дітей. Так, В. Бондар стверджує, що «природа позбавила достатньою мірою сприймати світ і відчувати свою належність до нього через хвороби, травми, патологічні стани. Як би не називалася дитина з порушеннями психофізичного розвитку, слід сказати, що в кожному терміні єдина суть: така дитина – це не менш розвинена, а своєрідно, інакше розвинена дитина» [1].

Привертає увагу тлумачення терміну «особливі потреби», запропоноване М.Сварником і М.Ніколаєвим, які акцентують на виділенні трьох складових такого поняття. «З одного боку – це необхідність використання надзвичайно специфічних методів навчання та комунікації, реабілітації та працетерапії, особливого ставлення під час навчання. По-друге, потрібні також спеціальні пристосування відповідно до нозології дитини, а також підвищені вимоги до адаптації освітнього середовища. По-третє, мається на увазі незахищеність цих дітей у соціальному плані. Нажаль трапляються ще випадки коли, такі діти опиняються під загрозою відмови шкіл щодо їхнього навчання, професійної освіти, прийому на роботу, зрештою, виключення в суспільство у цілому» [10].

Дослідники [2; 3; 6; 12; 14 та ін.] висловлюють різні позиції щодо категорій дітей, яких відносять до переліку осіб з особливими освітніми потребами. Основні групи дітей з особливими освітніми потребами пропонує А.Колупаєва [6]. О.Демченко [3] обстоює думку про те, що обдаровані діти також повинні мати такий статус в інклюзивному освітньому просторі, оскільки вони переважно є атиповими, їх розвиток відрізняється від умовної вікової норми. Дослідниця визначає соціально-психологічні проблеми та особливі освітні потреби здібних і обдарованих дітей, серед яких труднощі соціалізації, спілкування з однолітками тощо.

Поділяємо думку О.Демченко [4-5] щодо необхідності соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. За переконанням дослідниці, «для успішної адаптації дітей з інвалідністю в колектив однолітків у них повинні бути сформовані важливі для життєдіяльності якості, некогнітивні й соціально зумовлені вміння та навички». Такі діти мають навчитися «спілкуватися з учнями різних вікових категорій, включатися в спільну діяльність, намагатися уникати конфліктів або вміти їх вирішувати. Важливим для них є сформованість адекватної самооцінки, здатності позбавлятися почуття меншовартості та відчуженості завдяки спілкуванню й спільній праці» [4, с. 417].

Однією з особливих потреб обдарованих дітей є потребам в самоствердженні та творчій діяльності. Тому важливо використовувати сучасні інноваційні технології та методи [7] для розвитку креативного потенціалу як обдарованих дітей, так і інших категорій атипових дітей.

Серед категорій дітей з особливими освітніми потребами психолого-педагогічного супроводу потребують діти-аутисти. Звернення до спеціальної літератури [10, с. 372-374] показує, що аутизм – достатньо розповсюджене явище в останні роки. В науковому дискурсі описані особливості прояву аутизму, які передусім пов'язані з соціальною сферою дитини, обмежують можливості її навчання дитини та суспільну інтеграцію. Порушення аутичного спектру проявляється в у трьох «сферах», які умовно позначені терміном «аутистична тріада»: комунікація, соціальні відносини і уява. Дискусійним залишається питання щодо інтелекту дитини-аутиста. На думку різних дослідників [10, с. 377-380] більшість таких дітей мають інтелект з рівнем середньої важкості серйозної розумової відсталості. Однак, у 20% таких дітей на рівні або вище норми.

Передусім важливо налагодити з аутичною дитиною спілкування хоча б через один орган почуттів (зоровий, слуховий, тактильний (дотики)). Необхідно шукати ефективні форми і методи роботи, які б дали позитивний результат. Для цього можна використовувати прийом підтримуючої (фасилітативної) моделі взаємодії з дитиною і не важливо, чи це дитина з особливими освітніми потребами чи звичайний учень класу: *«Я завжди буду поруч. Я завжди тобі допоможу..Я не покину, не залишу тебе..Я вірю у твої здібності..Я буду підтримувати, допомагати і заохочувати тебе. Я буду поважати і берегти свої і твої особисті кордони так, як тільки зможу. Я поділюся із тобою своєю системою цінностей і своєю вірою з тобою, для того, щоб ти знала чому я роблю або говорю те чи інше. Я завжди готова вчитись у тебе».*

До того ж, учитель-асистент має бути емпатійною особистістю з високим рівнем сформованості емоційного інтелекту. Він разом з дитиною, яка прийшла навчатись в інклюзивний клас, з перших днів шкільного життя має прожити всі радощі та негаразди, які можуть траплятись; проникнути у внутрішній світ дитини, разом з нею спробувати бути в ньому, розуміти його.

Наступним кроком є те, що потрібно поступово створювати умови для підвищення рівня розвитку дитину-аутиста. З одного боку, проникати її світ; з другого, виводити з нього, адаптовувати дитину до того виду діяльності, який доступний дитині. Доцільними для успішної соціалізації є стратегії пристосування, які будуть сприяти появі нових форм. Одним із механізмів пристосування є створення ситуацій, які народжують у свідомості дитини нові позитивні враження для неї.

У процесі корегування поведінки аутистичної дитини апробовано методiku «Прикладний аналіз поведінки» [10]. Використання цього методу дозволяє змінювати, покращувати наявні звички й навички поведінки дитини-аутиста, а також формувати нові способи. Якщо дитина не може включитись у навчання так, як її навчають, то педагог повинен використовувати звичні для неї способи. Мова це також поведінка, якої навчаються. В поведінковому

аналізі вербальна поведінка – це не тільки слова, що вимовляються. Суть методу полягає в тому, що дитина в якості слів використовує картки із зображенням (або символами) тих предметів, які хочуть використовувати, або про які хочуть розповісти. В багатьох випадках PECS стає поштовхом до розвитку мовлення, навичок спілкування та зменшення проблем з поведінкою.

Отже, визнання прав кожної дитини, її інтересів, потреб, надання допомоги у процесі соціалізації є дуже важливим на сучасному етапі розвитку освіти. Інклюзивне навчання передбачає спільне перебування і спілкування нормотипових і атипових дітей. Одним із завдань інклюзивної освіти є адаптація дитини з особливими освітніми потребами до умов шкільного навчання, що має базуватися на компетентністному, діяльнісному і індивідуальному підході. Постійний пошук різних форм і методів роботи з дитиною-аутистом для вчителя-асистента є складною діяльністю, а для дитини з такою нозологією – це шанс змінити своє життя і бути щасливою.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. [Текст] /В. Бондар // Рідна школа. – 2011. – №3. – С10-14.
2. Василюк А. В/ Педагогічні технології інклюзивного навчання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / А.В.Василюк, Ю.В. , Бондар, А.В.Хіля. – Вінниця, 2020. – 175 с.
3. Демченко Е.П. Статус одареного ребенка в проблемном поле инклюзивной педагогики / Е.П.Демченко // Инклюзивное образование как организационная основа педагогики многообразия : сб. науч. ст. по итогам Международного образовательного проекта «Подготовка и переподготовка педагогов и руководителей образования в среде многообразия». - Мозырь : МГПУ им. И. П. Шамякина, 2016. – С. 105-109.
4. Демченко О.П. Формування соціальної компетентності дітей з особливими потребами у процесі використання виховних ситуацій / О.П.Демченко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова : серія 19. Корекційна педагогіка та соціальна психологія : зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2011. – С.60-63.
5. Демченко О.П. Формування суб'єктності соціально обдарованої особистості в культурно-освітньому просторі як умова її соціалізації / О.П.Демченко // Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка : Серія психологія. – 2017. – №6. - С.47-51.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А.А.Колупаєва. – К: «Самміт-Книга», 2009. –272с.
7. Комарівська Н.О. Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку засобами фольклору / Н. Комарівська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Вип. 46. – Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2016. – С. 30-33.
8. Лавріненко Л.І. Школа для кожного (окремі аспекти інклюзивної освіти) : навчально-методичний посібник для керівників закладів освіти, учителів та вихователів ЗДО, ГПД, шкіл-інтернатів, методистів / / Л.І.Лавріненко. – Чернівці. – 2017. – С 5-8.
9. Любчак Л.В. Вибір оптимальної стратегії взаємодії майбутнього педагога з дітьми із особливими освітніми потребами / Освіта дітей з особливими потребами : від інституалізації до інклюзії // Зб. тез доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – 210-213.
10. Малашкевич О. Особливі діти. Введення в прикладний аналіз поведінки: принципи корекції проблемної поведінки та стратегії навчання дітей з розладами спектру аутизм та іншими особливостями розвитку / О.Малашкевич, Ю. Ерц. – К. : 2014 –457 с.
11. Міщик Л. І. Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка» : навчальний посібник / автори-укладачі Л. І. Міщик, О. П. Демченко ; за заг. ред. Л. І. Міщик. – К. : Вид. Дім «Слово», 2013. – 328 с.
12. Сварник М. Діти з особливими потребами в українському суспільстві: крок до реабілітації та інтеграції / М. Сварник, М. Николаєв // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : науково методичний збірник ; ред.кол. Н.Софій (голова), І.Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор), та ін. – К. : Контекст,2000. – 336 с.
13. Сковорода Г. Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті / Г.Сковорода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrelassic.com.uas.
14. Хіля А.В. Арт-терапія як об'єкт наукового дослідження у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / А.В.Хіля. - Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. – № 5 (59). – С. 394–405.